

RAPPORT

De (on)zin van pedagogische studiedagen

Geert De Meyer, Pieter Demeyer en Stéphanie Vanderheeren

In oktober 2024 stelde de nieuwe Vlaamse regering haar plannen voor het onderwijs voor. Een opvallende maatregel is de herziening van de pedagogische studiedag, een belangrijk element in de professionele ontwikkeling van leraren. Hoewel de noodzaak voor permanente bijscholing van leraren erkend wordt, komt er een hervorming van de traditionele invulling van de pedagogische studiedag. Persberichten geven aan dat het aantal studiedagen in het basisonderwijs wordt teruggeschroefd, en in het secundair onderwijs zelfs volledig afgeschaft. Het regeerakkoord is iets minder direct. De perceptie lijkt evenwel te zijn dat er grote veranderingen op komst zijn. Om die reden bevroeg Teacher Tapp Vlaanderen honderden onderwijsprofessionals naar hun mening over de waarde van pedagogische studiedagen. Het doel van dit rapport is om inzicht te krijgen in de mogelijke impact van deze maatregel op de dagelijkse onderwijspraktijk en professionele ontwikkeling van leraren.

Het rapport start met een beschrijving van de gehanteerde onderzoeksmethodologie en een contextschets. Vervolgens worden de inzichten van de respondenten in kaart gebracht, waarbij zowel de voor- als nadelen van de pedagogische studiedagen belicht worden.

1. Methodologie

De Teacher Tapp Vlaanderen-app (TTVL) stelt dagelijks minstens drie vragen over onderwijs aan onderwijsprofessionals in heel Vlaanderen. Deze vragen komen zowel uit de dagelijkse praktijk als uit de actualiteit. Sinds de lancering op 5 oktober 2020 heeft de app meer dan 10.000 aanmeldingen ontvangen. Het afgelopen schooljaar varieerde het aantal dagelijkse respondenten tussen de 950 en 1.150. Gebruikers van Teacher Tapp beslissen zelf of ze deelnemen aan de vragen, wat een vorm van zelfselectie inhoudt en mogelijk een vertekening van de resultaten kan veroorzaken.

Eind september 2024 werd in de app een optionele open vraag gesteld: **“Waarom is een pedagogische studiedag voor jou al dan niet waardevol?”** Maar liefst 303 respondenten namen de tijd om hun mening te delen. Alvorens we de meningen analyseren, verkennen we eerst de context van pedagogische studiedagen.

2. Context

De pedagogische studiedag

Wat wordt nu precies bedoeld met een ‘pedagogische studiedag’? Op de website van de Vlaamse Overheid staat het volgende te lezen:

Om met je hele lerarenteam te werken rond een thema uit je professionaliseringsplan, kan je tijdens het schooljaar pedagogische studiedagen organiseren. Je schorst dan de lesactiviteit voor alle leerlingen of voor een leerlingengroep. (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2024)

Volgens de [huidige regelgeving](#) gaat dit in het basisonderwijs over drie halve dagen die je mag spreiden over het hele schooljaar. In het secundair onderwijs is dit beperkt tot één dag per schooljaar. Leerlingen hebben tijdens pedagogische studiedagen vrijaf en er moet niet verplicht opvang voorzien worden vanuit de school. Belangrijk: voor het basisonderwijs mag er uitbreiding aangevraagd worden, voor secundair onderwijs niet (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2024). Een kleinschalige bevraging van Teacher Tapp bij een dertigtal directieleden lager onderwijs leert ons dat verschillende basisscholen wel degelijk meer pedagogische studiedagen inplannen.

Directie lager: vroeg jij voor dit schooljaar extra pedagogische studiedagen aan?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 32 leraren op 10-10-2024

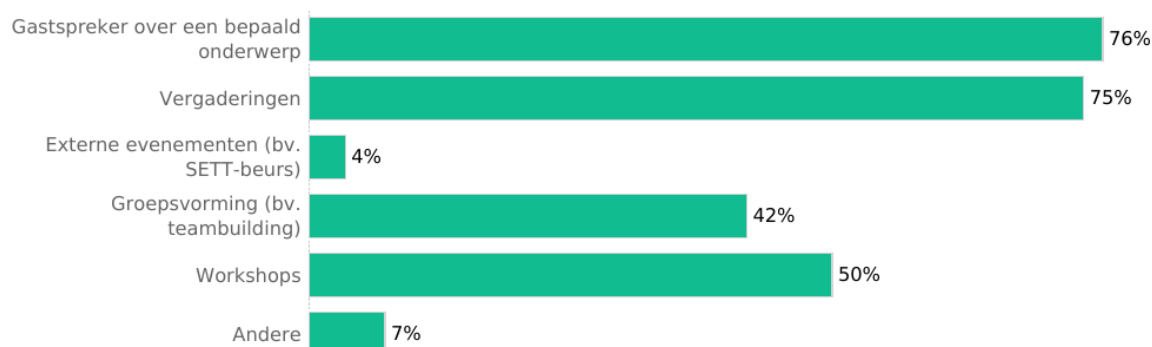
Eerdere bevindingen uit Teacher Tapp

Teacher Tapp Vlaanderen heeft de afgelopen jaren systematisch bevraagd hoe onderwijsprofessionals denken over pedagogische studiedagen.

Eenzijds lag de focus op de **inhoudelijke invulling van pedagogische studiedagen**. De resultaten vertellen dat deze dagen vaak opgevuld worden met gastsprekers die zich richten op een specifiek thema. Er kan ook heel wat tijd kruipen in vergaderen. Soms is er ruimte voor workshops of voor teamactiviteiten gericht op groepsvorming, terwijl externe evenementen minder vaak gekoppeld

worden aan deze dagen. Er blijken weinig verschillen te zijn tussen basis- en secundair onderwijs, hoewel workshops vaker voorkomen in het secundair onderwijs (59% versus 37% in basisonderwijs).

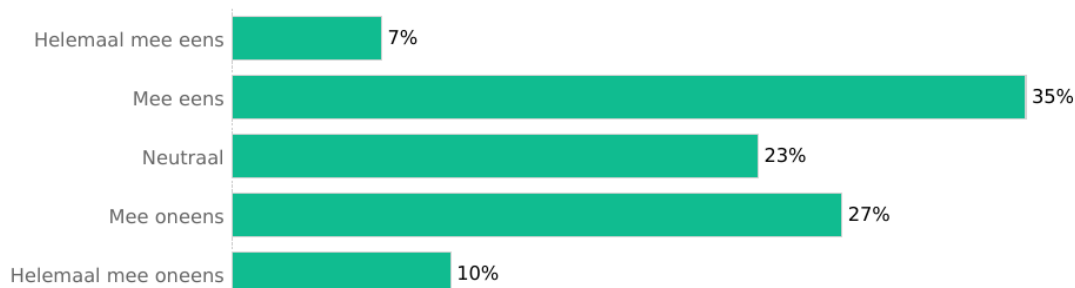
Hoe worden de pedagogische studiedagen bij jou op school doorgaans ingevuld?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.008 leraren op 15-09-2021

Anderzijds polsten we ook naar de **beleving van pedagogische studiedagen**. Uit een eerdere bevraging blijkt dat 42% van de respondenten de invulling van pedagogische studiedagen als waardevol beschouwt, terwijl 37% dit niet vindt. Vooral in het basisonderwijs zijn leraren positiever over de invulling van deze dagen (52%) in vergelijking met hun collega's in het secundair onderwijs (36%).

Stelling: Ik vind dat de pedagogische studiedagen op mijn school waardevol ingevuld worden.

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.184 leraren op 21-10-2021

Het nieuwe regeerakkoord

In het regeerakkoord van 2024 wordt de professionalisering van leraren – en bijgevolg de pedagogische studiedagen – aangepakt:

We gaan na hoe professionalisering structureel verankerd kan worden in de loopbaan van de leraar, bijvoorbeeld door de toekenning van anciënniteit te koppelen aan bewezen professionalisering. Professionalisering maakt immers deel uit van het leraarschap, maar willen we niet ten koste van de lestijd van leerlingen laten gaan. Minstens in het secundair onderwijs kunnen vormingsmomenten er niet toe leiden dat de leerlingen op die

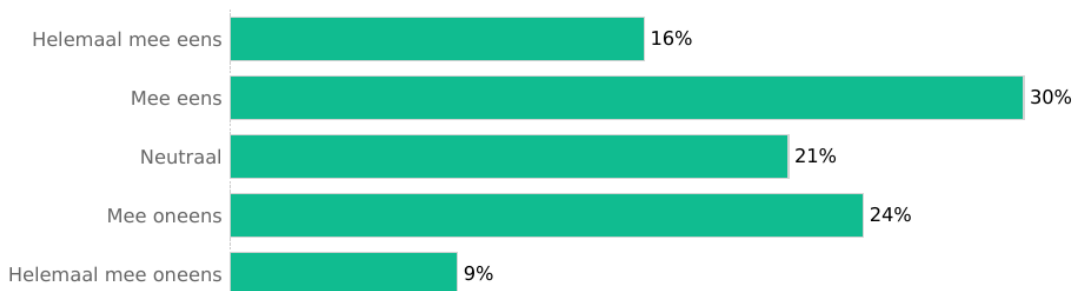
momenten geen les krijgen. In het basisonderwijs worden de collectieve vormingsmomenten beperkt tot 3 halve dagen, waarbij wordt voorzien in een pedagogisch alternatief voor de leerlingen.

We voorzien een kwaliteitskader voor effectieve professionalisering en zetten in op een helder overzicht van het professionaliseringsaanbod voor leraren. Afstemming, samenwerking en evidence-informed werken staan centraal in dit kader. (Vlaams Regeerakkoord, 2024, p. 128)

Wat betekent dit? Voor het **basisonderwijs** is er weinig verandering in het aantal pedagogische studiedagen (drie halve dagen). De grootste wijziging ligt in het feit dat basisscholen nu verplicht zijn om een pedagogisch alternatief voor leerlingen te voorzien tijdens deze dagen, waardoor de impact van deze dagen op de onderwijstijd van leerlingen beperkt wordt. Voor het **secundair onderwijs** is de verandering veel ingrijpender. Leraren moeten hun professionalisering buiten de lestijd *van de leerlingen* organiseren, wat een uitdaging kan vormen in termen van tijd en planning. Op het tijdstip van de publicatie van dit rapport is het evenwel niet duidelijk of enerzijds afwijkingen mogen aangevraagd worden op het aantal studiedagen in het basisonderwijs, en anderzijds wat er precies bedoeld wordt met ‘buiten de lestijd’ in het secundair onderwijs.

Vlak na de publicatie van het regeerakkoord verscheen in de Teacher Tapp-app een stelling: ‘Een pedagogische studiedag is voor mij per definitie een meerwaarde’. Bijna de helft van de respondenten gaat hiermee akkoord (46%). Eén op vijf spreekt zich hier niet over uit door ‘neutraal’ aan te duiden (21%). Eén op drie vindt een pedagogische studiedag *niet* per definitie een meerwaarde (33%). Wanneer we de resultaten gedetailleerder bekijken op onderwijsniveau en ervaring, duiken verschillen op. In het basisonderwijs vindt ongeveer één op vijf van de respondenten een pedagogische studiedag *niet* per definitie een meerwaarde (22%) terwijl dit in het secundair onderwijs over twee op vijf respondenten gaat (41%). Wat ervaring in het onderwijs betreft, onderscheiden we vier groepen: 0 tot 5 jaar ervaring, 5 tot 10 jaar ervaring, 10 tot 20 jaar ervaring en meer dan 20 jaar ervaring. In alle groepen zien we dat ongeveer één op drie respondenten een pedagogische studiedag *niet* per definitie een meerwaarde vindt. Opvallender wordt het wanneer we kijken naar wie *wel* akkoord gaat met de stelling: 57% bij de groep met de minste ervaring, 37% bij de groep met 5 tot 10 jaar ervaring (een groep respondenten die opvallend vaker ‘neutraal’ heeft aangeduid), en 47% bij de groepen met meer dan 10 jaar ervaring. Iets minder dan de helft van de respondenten met meer dan 10 jaar ervaring vindt een pedagogische studiedag dus per definitie een meerwaarde.

Stelling: een pedagogische studiedag is voor mij per definitie een meerwaarde.

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.053 leraren op 30-09-2024

Enkele dagen later volgde in de app de optionele open vraag: “Waarom is een pedagogische studiedag voor jou al dan niet waardevol?” Meer dan 300 onderwijsprofessionals reageerden op deze vraag. In wat volgt, geven we een overzicht van de meest voorkomende argumenten.

3. Essentiële ingrediënten voor zinvolle pedagogische studiedagen

Teambuilding en verbinding

Citaat gebruiker

Het is vaak ook een moment om eventjes met de collega's te verbinden. Het kan ook een vorm van teambuilding zijn bijvoorbeeld.

Bij de analyse van de resultaten valt meteen op dat het woord ‘team’ maar liefst 107 keer vermeld wordt. Teambuilding en/of samenwerking worden door veel respondenten gezien als onmisbare elementen van een succesvolle studiedag. Er moet ruimte zijn voor collegiale interactie en verbinding, bijvoorbeeld om collega’s beter te leren kennen en relaties te verbeteren. Er zijn echter ook twee respondenten die de focus op ‘teambuilding’ tijdverlies vinden op een studiedag.

Bijscholing en professionalisering

Citaat gebruiker

De mogelijkheid tijdens zo'n dagen om als team een traject van pedagogische vorming aan te gaan zijn voor mij essentieel. Enkel individuele professionalisering is niet voldoende om op een positieve manier samen school te maken.

Pedagogische studiedagen worden als nuttig ervaren wanneer ze de mogelijkheid bieden om als team gezamenlijk bij te scholen, waardoor een gedeelde basis en consistentie in de aanpak binnen een school kan ontstaan. Volgens een aantal respondenten is dit voor heel wat teams een uitgelezen kans om samen aan belangrijke thema's te werken (bv. een schoolbrede visie), kennis te delen en

nieuwe inzichten te verwerven. Eén respondent schrijft dat dit voor sommige collega's de enige vorm van bijscholing is.

Citaat gebruiker

Het is een moment om met heel het team dingen bij te leren en erover in discussie te gaan. Om samen een visie over het thema te ontwikkelen en te zorgen dat alle neuzen in dezelfde richting wijzen.

Respondenten uit het secundair onderwijs ervaren studiedagen als waardevol wanneer het onderwerp aansluit bij hun vak, vooral als de inhoud snel evolueert (zoals bij informatica). Veel respondenten drukken een behoefte uit om bij te leren op dergelijke dagen, en die behoefte wordt volgens sommigen nog onvoldoende ingelost.

Praktische toepasbaarheid

Citaat gebruiker

Als de inhoud me inspireert om er direct in de klaspraktijk mee aan het werk te gaan dan heb ik een goede pedagogische studiedag gehad. Als ik buiten kom en de bedenking maak wat ik in die tijd wel nuttig had kunnen doen dan was de studiedag niet zinvol. Beiden al vaak gehad.

De waarde van een studiedag blijkt voor de respondenten vaak af te hangen van de bruikbaarheid van de inhoud in de praktijk. Veel leraren benadrukken het belang van directe toepasbaarheid in de klaspraktijk. Echter, vaak worden studiedagen als te theoretisch en weinig *hands-on* ervaren.

Invulling en relevantie

Citaat gebruiker

Vaak is het concept onvoldoende doordacht. Daardoor landt het niet goed bij het team en wordt er niets mee gedaan.

Een belangrijk punt van kritiek is dat de inhoud van pedagogische studiedagen niet altijd aansluit bij de specifieke noden van de leraren of leerlingen. Dit kan leiden tot verveling of frustratie. Individuele of gerichte nascholingen worden in die zin door sommigen als nuttiger beschouwd. Inspirerende sprekers die praktische inzichten bieden, worden positief beoordeeld, maar vaak worden de sessies gepercipieerd als te oppervlakkig of repetitief. Differentiatie en afstemming op de individuele noden van leren worden bijgevolg sterk gewaardeerd. Sommige respondenten wensen in dit opzicht meer autonomie rond keuze bijscholing. Anderen geven daarentegen aan dat ze het fijn vinden om uit hun comfortzone getrokken te worden in een nieuw verhaal.

Citaat gebruiker

Het is een verplicht nummertje dat in mijn school weinig zinvol wordt ingevuld. Er wordt top down beslist wat het onderwerp is zonder het personeel te raadplegen of te kijken naar de noden. Ik heb liever les ...

Tijd en efficiëntie

Citaat gebruiker

Omdat er dan eindelijk eens tijd vrij is om deftig samen te zitten met collega's en het niet tussen de lessen in hoeft te gebeuren. Die tijd stimuleert het bijleren voor iedereen. Indien dit in eigen tijd moet gebeuren, zal niet iedereen levenslang leren.

Tijd is een cruciale factor voor onderwijsprofessionals. Het woord 'tijd' komt dan ook 40 keer voor in de lijst van argumenten. Het gaat over tijd om te verbinden, te verdiepen, te overleggen, aan visieontwikkeling te doen, te plannen, geïnspireerd te worden ... Pedagogische studiedagen bieden de kans om als team aan thema's te werken zonder dat dit na schooltijd moet gebeuren.

Zes respondenten geven echter aan dat ze geen voorstander zijn van het schrappen van lessen omwille van een pedagogische studiedag. Dit ligt in lijn met wat in het regeerakkoord staat, namelijk dat professionalisering niet ten koste mag gaan van onderwijstijd. Sommige leraren geven dan ook de voorkeur aan bijscholing buiten de schooluren of op individuele basis.

Duurzaamheid

Citaat gebruiker

Het kan zeer waardevol zijn als onderdeel van een professionaliseringstraject. Het is de enige mogelijkheid om met het ganse team en een fris hoofd na te denken en te ontwikkelen. Maar te vaak wordt deze dag gebruikt voor one-shots, zonder duurzaamheid.

Een vaak genoemd punt is dat de inhoud van deze dagen vaak niet goed wordt opgevolgd of geïntegreerd in de dagelijkse praktijk. Vaak komen de onderwerpen immers eenmalig aan bod. Daardoor verdwijnt het geleerde snel en blijft er weinig duurzame impact over.

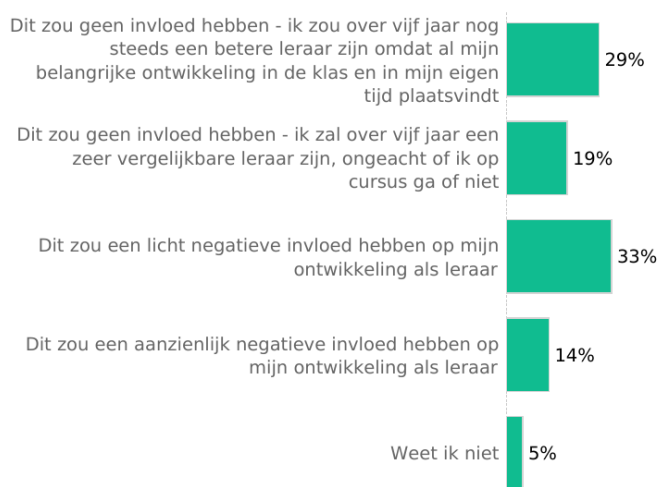
Door in te zetten op een structurele verankering van professionalisering, zoals voorgesteld in het regeerakkoord, wordt een meer consistente en langdurige impact beoogd. Dit kan leraren helpen hun vaardigheden en kennis niet enkel op één dag, maar doorheen hun hele loopbaan te ontwikkelen, wat uiteindelijk de kwaliteit van het onderwijs zou moeten verbeteren.

Vergelijking met Nederland en het Verenigd Koninkrijk

Teacher Tapp is niet alleen actief in Vlaanderen, maar ook in Nederland (sinds 2020) en het Verenigd Koninkrijk (sinds 2017). Dagelijks beantwoorden daar tussen de 1.000 (NL) en 12.000 (UK) onderwijsprofessionals vragen over uiteenlopende onderwijsthema's. Dit maakt vergelijkingen mogelijk over grenzen heen, dus ook wat betreft de pedagogische studiedag.

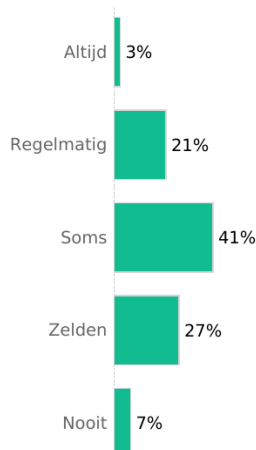
In Nederland volgen leraren tijdens studiedagen bijscholing en maken ze plannen voor het onderwijs. Het aantal studiedagen kan variëren per school, maar leerlingen zijn op deze dagen altijd lesvrij. Er zijn dus weinig verschillen met de Vlaamse context. **Teacher Tapp Nederland** vroeg eerder aan onderwijsprofessionals of het afschaffen van studiedagen hun ontwikkeling als leraar zou beïnvloeden. Bijna de helft van de respondenten (48%) antwoordt dat dit *geen* impact zou hebben. Eén op drie respondenten (33%) heeft het over een *lichte* impact, terwijl 14% aangeeft dat dit een aanzienlijk negatieve invloed zou hebben op hun ontwikkeling als leraar.

Stel je voor dat je school geen studiedagen meer organiseert en dat er geen geld beschikbaar is om een cursus oid in het kader van professionele ontwikkeling te volgen. Welke invloed zou dit op jouw ontwikkeling als leraar hebben?

Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 1.118 leraren op 24/09/2023

Verder geeft één op drie respondenten (34%) aan de inhoud van studiedagen zelden tot nooit in eigen lessen te gebruiken. Twee op drie respondenten (65%) doet dit soms tot altijd.

Gebruik je over het algemeen (een deel van) de inhoud van studiedagen voor je eigen lessen?

Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 931 leraren op 27/09/2024

Teacher Tapp Verenigd Koninkrijk publiceerde in februari 2024 een rapport over de permanente professionele ontwikkeling (CPD) in het onderwijs (Allen, Menzies, & Ford, 2024). De INSET-days (In-service training) daar zijn het meest vergelijkbaar met de pedagogische studiedagen in Vlaanderen. Deze dagen vormen de kern van het CPD-aanbod van scholen in het Verenigd Koninkrijk en worden vaak aan het begin van het schooljaar georganiseerd. Het [rapport van Teacher Tapp UK](#) bevat drie belangrijke bevindingen:

1. INSET-dagen hebben een beperkte focus op klaspraktijk: sessies op deze dagen blijken zelden prioriteit te geven aan de klaspraktijk en focussen in plaats daarvan op beleid en procedures.
2. Leraren twijfelen over de impact van permanente professionele ontwikkeling op het verbeteren van klasvaardigheden in bepaalde gebieden.
3. De twee belangrijkste prioriteiten van leraren op het gebied van professionele ontwikkeling zijn het uitbreiden van hun vakkennis en het verbeteren van hun instructie in de klas. Vooral middelbare scholen vinden het moeilijk om op school professionalisering aan te bieden die tegemoetkomt aan het verlangen naar vakspecifieke cursussen (Allen, Menzies, & Ford, 2024).

Samengevat uitten onderwijsprofessionals zowel in Vlaanderen, Nederland als het Verenigd Koninkrijk de wens om pedagogische studiedagen beter te verbinden met de dagelijkse klaspraktijk. Daarnaast is er de behoefte om te zorgen voor een duurzame, blijvende impact op de professionele ontwikkeling van leraren.

4. Conclusie

Pedagogische studiedagen zijn een onderwerp van discussie binnen het Vlaamse onderwijs nu de Vlaamse regering in 2024 maatregelen heeft aangekondigd om deze dagen te hervormen. De focus ligt op een meer structurele verankering van professionalisering zonder dat de onderwijstijd daaronder lijdt. Dit rapport heeft twee doelstellingen: enerzijds de betekenis van de huidige pedagogische studiedag voor onderwijsprofessionals in kaart brengen en anderzijds de mogelijke impact van de aangekondigde hervormingen op de praktijk en professionele ontwikkeling van leraren voorspellen.

Uit de bevindingen van Teacher Tapp Vlaanderen blijkt dat de meningen van onderwijsprofessionals over de *huidige* invulling van pedagogische studiedagen verdeeld zijn. Sommige leraren zijn lovend over hoe hun school deze dagen inricht, terwijl anderen er weinig meerwaarde in zien. Een grote groep deelt zowel positieve als negatieve ervaringen. Wat uit de analyses duidelijk naar voren komt, is dat pedagogische studiedagen een cruciaal instrument kunnen zijn voor de professionele ontwikkeling van leraren, maar hun effectiviteit hangt sterk af van de manier waarop ze worden ingericht. Dit onderzoek legt enkele voorwaarden bloot om het potentieel van een pedagogische studiedag maximaal te benutten:

- Verbindend: ruimte bieden om te werken aan de teamgeest.
- Professionaliserend: bijscholing organiseren rond relevante thema's.
- Praktisch toepasbaar: concrete inspiratie bieden voor de klaspraktijk.
- Relevant: aansluiten bij de behoeften en/of noden van het team (differentiatie).
- Efficiënt: voldoende tijd uittrekken om de doelstellingen te realiseren.
- Duurzaam: langdurige impact nastreven op de ontwikkeling van leraren.

Als deze aspecten onvoldoende aandacht krijgen, wordt volgens onderwijsprofessionals het risico groter dat dit leidt tot minder effectieve en langdurige professionalisering.

De hervorming van de pedagogische studiedagen zal naar verwachting een impact hebben op de dagelijkse praktijk en professionele ontwikkeling van leraren, zowel positief als negatief. Enerzijds zou de hervorming moeten leiden tot meer onderwijstijd voor leerlingen en een duurzamere professionalisering die doorheen de loopbaan van leraren wordt ondersteund. Anderzijds kan het wegvallen van collectieve momenten voor samenwerking en teambuilding de samenhang binnen

scholen verzwakken. Bovendien kan een beperking van formele bijscholingsmomenten leraren minder kansen bieden om zich verder te professionaliseren.

Kortom, de hervorming uit het regeerakkoord kan zowel voor- als nadelen met zich meebrengen voor de dagelijkse praktijk en de professionele ontwikkeling van leraren. De uiteindelijke impact zal afhangen van hoe goed de hervorming aansluit bij de behoeften van leraren en scholen, en de kwaliteit van de alternatieve professionaliseringsmogelijkheden die worden aangeboden. Beleidsmakers zullen met deze nuances rekening moeten houden om een succesvol hervormingstraject te realiseren.

5. Referentielijst

Allen, B., Menzies, L., & Ford, I. (January 2024). The Current State of Professional Development for Teachers. Geraadpleegd op 8 oktober 2024 van

<https://teachertapp.co.uk/publications/the-current-state-of-professional-development-for-teachers/>

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (s.d.). *Pedagogische studiedagen*. Geraadpleegd op 8 oktober 2024 van

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-administraties-en-besturen/personeelszaken/professionalisering-nascholing-en-begeleiding/pedagogische-studiedagen>

Vlaams Regeerakkoord. (30 september 2024). *Uittreksel onderwijs 2024-2025*. Geraadpleegd op 1

oktober 2024 van <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/Vlaams-Regeerakkoord-2024-2029-uittreksel-onderwijs.pdf>